

ΈΡΕΥΝΑ: Η Εκκλησιαστική περιουσία και οι ιστορικές διενέξεις με την Πολιτεία

[Αυτοκέφαλες Εκκλησίες](#) / [Εκκλησία της Ελλάδος](#)

Το καθεστώς ιδιοκτησίας της [εκκλησιαστικής περιουσίας](#) και η αξιοποίησή της διχάζει από τις αρχές του 20ου αιώνα Εκκλησία και Πολιτεία και αποτελεί “αγκάθι” στις σχέσεις τους.

Από τις απαλλοτριώσεις που έκανε ο **Ελευθέριος Βενιζέλος** το 1920 για να στηριχθούν οι πρόσφυγες μέχρι την κρίση με τον **Αντώνη Τρίτση**, η εκκλησιαστική περιουσία ήταν ένα ανυπέρβλητο εμπόδιο, που δίχαζε Εκκλησία και Πολιτεία.

Έρευνα: Κάτια Τσιμπλάκη

Για πρώτη φορά στην ιστορία της Ελλάδας, ο [Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πάσης Ελλάδος κ. Ιερώνυμος](#) και ο Πρωθυπουργός [Κυριάκος Μητσοτάκης](#) βρήκαν κοινή συνισταμένη και έθεσαν το θεμέλιο λίθο της συνεργασίας των δύο φορέων και της αξιοποίησης της Εκκλησιαστικής περιουσίας με το μεγαλόπνοο σχέδιο «The Green Σχιστό».

*Αγιο Όρος, 1930. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος έξω από την Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου
(Αγιορείτικη Φωτοθήκη)*

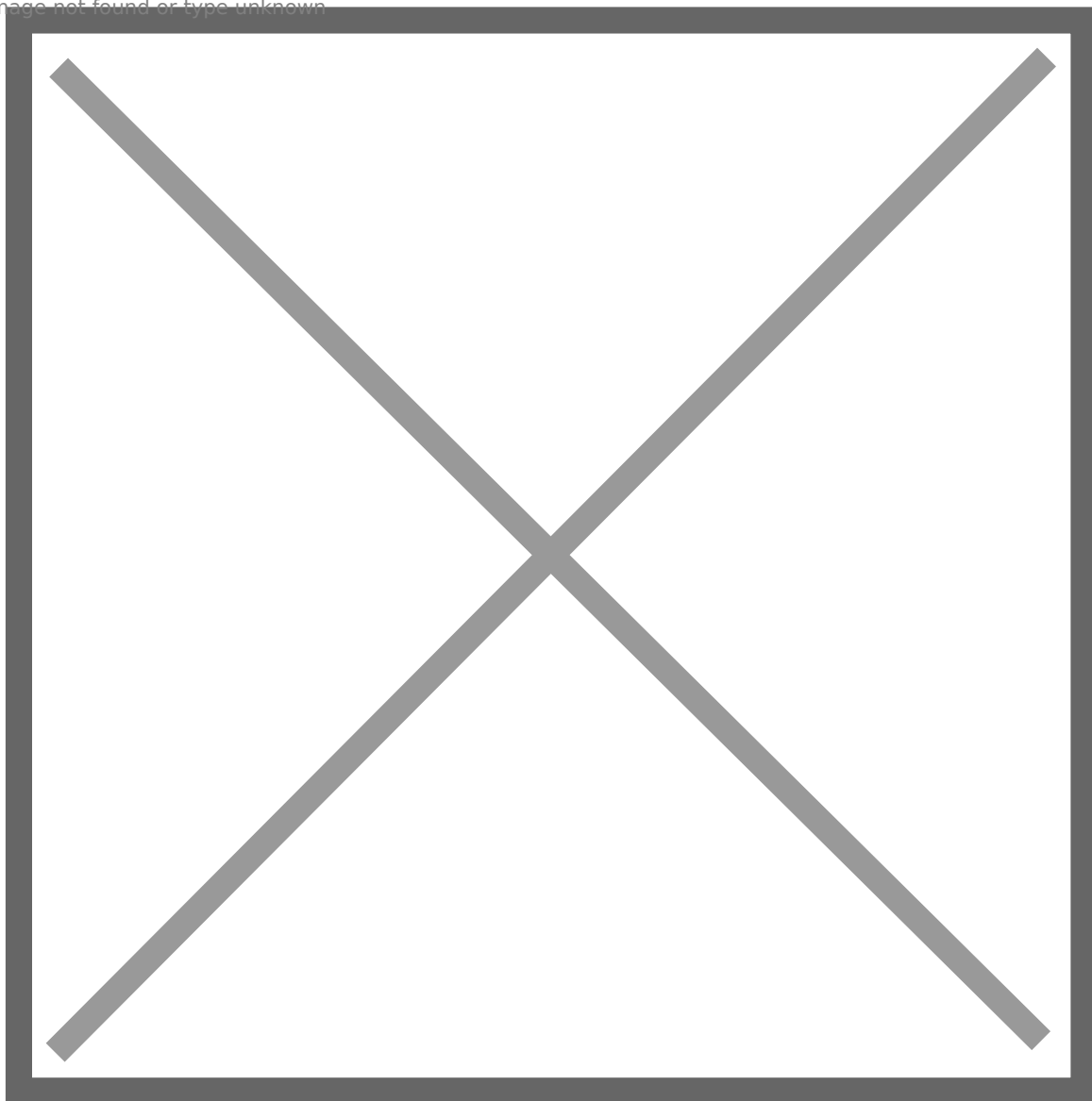
Την περασμένη Τρίτη 31 Ιανουαρίου 2023, το ζήτημα της εκκλησιαστικής περιουσίας και οι δασικοί χάρτες βρέθηκαν στο επίκεντρο κοινής συνεδρίασης της **Εκκλησίας της Ελλάδος** και της **Εκκλησίας της Κρήτης** παρουσία εκπροσώπων του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων. Λίγες μέρες νωρίτερα στις 23 Ιανουαρίου ο Αρχιεπίσκοπος επισκέφθηκε στο Μέγαρο Μαξίμου τον Πρωθυπουργό όπου συζητήθηκε – μεταξύ άλλων – και το θέμα της Εκκλησιαστικής περιουσίας.

Οι προσπάθειες επί Αρχιεπισκόπου Χριστόδουλου

Επί Αρχιεπισκόπου Χριστόδουλου είχαν γίνει προσπάθειες προκειμένου να αξιοποιηθεί η Εκκλησιαστική περιουσία. Ο μακαριστός Αρχιεπίσκοπος είχε συναντηθεί το 1999 με τον τότε Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ **Κώστα Λαλιώτη** ο οποίος τον είχε διαβεβαιώσει ότι θα προσφέρει τη βοήθειά του για την καταγραφή της εκκλησιαστικής περιουσίας. Η αλληλογραφία είχε συνεχιστεί και με τον υπουργό

Παιδείας **Γεράσιμο Αρσένη**. Ο επί **Αρχιεπισκοπείας Χριστοδούλου**, Γενικός Διευθυντής της ΕΚΥΟ **Κώστας Πυλαρινός** και ο **Μακαριστός Μητροπολίτης Φιλίππων Νεαπόλεως και Θάσου Προκόπιος** είχαν εργαστεί πάνω στο θέμα. Ο μεν Μακαριστός ιεράρχης σε εισηγήσεις του στην Ιεραρχία είχε παρουσιάσει το καθεστώς της εκκλησιαστικής περιουσίας και είχε προχωρήσει στην καταγραφή της. Ο δε **Πυλαρινός** είχε καταρτίσει σχέδιο για την αξιοποίησή της. Το θέμα της μη αναγραφής του Θρησκέυματος στις αστυνομικές ταυτότητες που έχει δοκιμάσει τις σχέσεις **Εκκλησίας - Πολιτείας** έβαλε στο συρτάρι τα όποια σχέδια αξιοποίησης Εκκλησιαστικής περιουσίας.

Image not found or type unknown

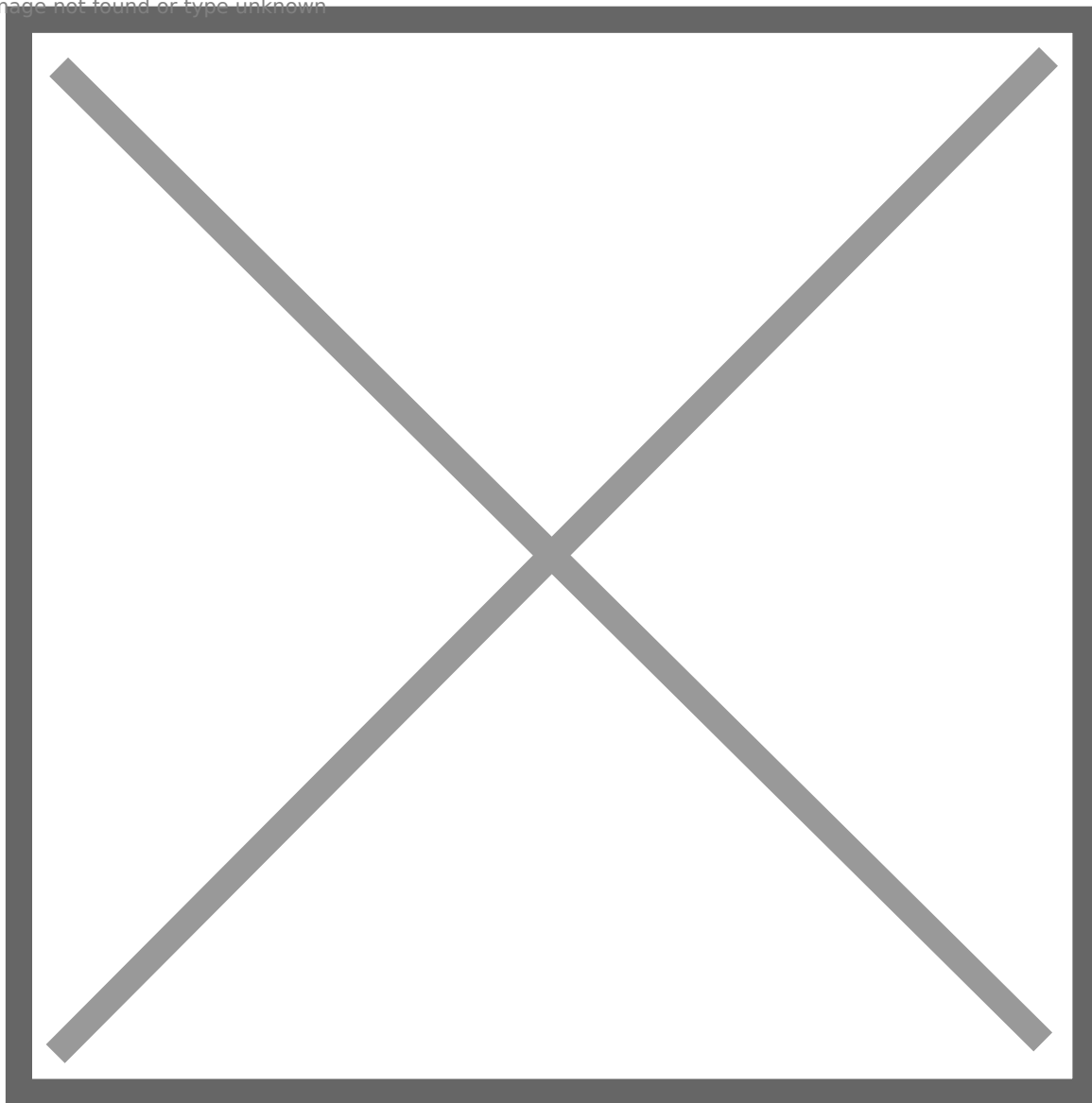
Καστρί: Ο νομικός σύμβουλος του πρωθυπουργού Γιώργος Κασιμάτης, ο υπουργός Παιδείας Γιώργος Παπανδρέου, ο αρχιεπίσκοπος Σεραφείμ και ο Ανδρέας Παπανδρέου.

Το ιστορικό της κόντρας Εκκλησίας - Πολιτείας

Το 1920 ο **Ελευθέριος Βενιζέλος** προχώρησε στην απαλλοτριώση μοναστηριακών εκτάσεων ώστε να αποκατασταθούν οι ακτήμονες πρόσφυγες. Ωστόσο υπήρχε έκδηλη η δυσαρέσκεια στους ιεράρχες οι οποίοι υποστήριζαν ότι ο **Ε. Βενιζέλος** με την πράξη του αυτή επιθυμούσε να εκδικηθεί την Ιερά Σύνοδο για το ανάθεμα του κινήματος της Θεσσαλονίκης (1916 – 1917). Σε ανάλογες κινήσεις προχώρησε τόσο η κυβέρνηση του Πρωτοπαπαδάκη (νόμος του 1922) όσο και η δικτατορία του Παγκάλου, το 1926, με το νόμο περί αεροπορικής άμυνας για την αποκατάσταση των προσφύγων από τη Μικρά Ασία και την Ανατολική Θράκη.

Το 1909 ιδρύθηκε το **Γενικό Εκκλησιαστικό Ταμείο** (ΓΕΤ), με στόχο την αξιοποίηση της εκκλησιαστικής περιουσίας (η οποία παρά τις απαλλοτριώσεις παρέμενε τεράστια). Το 1920, το ΓΕΤ οδηγήθηκε σε χρεοκοπία. Το 1930 ιδρύθηκε ο ΟΔΕΠ (**Οργανισμός Διοίκησης Εκκλησιαστικής Περιουσίας**.) Πρόκειται για **Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου** υπό την εποπτεία του υπουργείου Παιδείας. Στόχος ήταν η ρευστοποίηση της μοναστηριακής περιουσίας, η διαχείριση της εκκλησιαστικής περιουσίας (εκτός των ναών). Το 1945 το κράτος με νόμο αναλαμβάνει που τη μισθοδοσία του κλήρου η οποία παρά τις απαλλοτριώσεις παρέμενε μεγάλη).

Image not found or type unknown

1 Απριλίου 1987. Συλλαλητήριο στο κέντρο της Αθήνας με κεντρικό σύνθημα «Κάτω τα χέρια από την Εκκλησία». Κεντρικός ομιλητής είναι ο μητροπολίτης Δημητριάδος Χριστόδουλος.

Δεύτερη προσπάθεια που κατέβαλε η πολιτεία προκειμένου να διευθετήσει το θέμα, έγινε με το Σύνταγμα του 1952. Το άρθρο 104 προέβλεπε την αναγκαστική απαλλοτρίωση εκκλησιαστικών κτημάτων. Η κυβέρνηση **Πλαστήρα**, προκειμένου να εξασφαλίσει τη συναίνεση της **Εκκλησίας** για την παραχώρηση της ακίνητης περιουσίας, απειλεί με απαλλοτριώσεις και διακοπή μισθοδοσίας των ιερέων. Μετά από σύμβαση Κράτους και Εκκλησίας, η **Εκκλησία** παραχωρεί “επ’ ανταλλάγματι έκτασιν ίσην προς τα 4/5 του συνόλου των καλλιεργήσιμων αγρών”. Συγκεκριμένα, παραχώρησε 600.000 στρέμματα βοσκοτόπων και 150.000 στρέμματα αγροτικών καλλιεργειών. Σε αντάλλαγμα διατήρησε μεγάλης αξίας οικοπεδικές εκτάσεις στην Αττική. Σοβαρά προβλήματα προέκυψαν, καθώς δεν υπήρχαν συγκεκριμένα στοιχεία για τις εκτάσεις αλλά και για τα ακίνητα. Σύμφωνα με στοιχεία του υπουργείου Γεωργίας, από το 1952 η Εκκλησία οφείλει στο κράτος 152.000

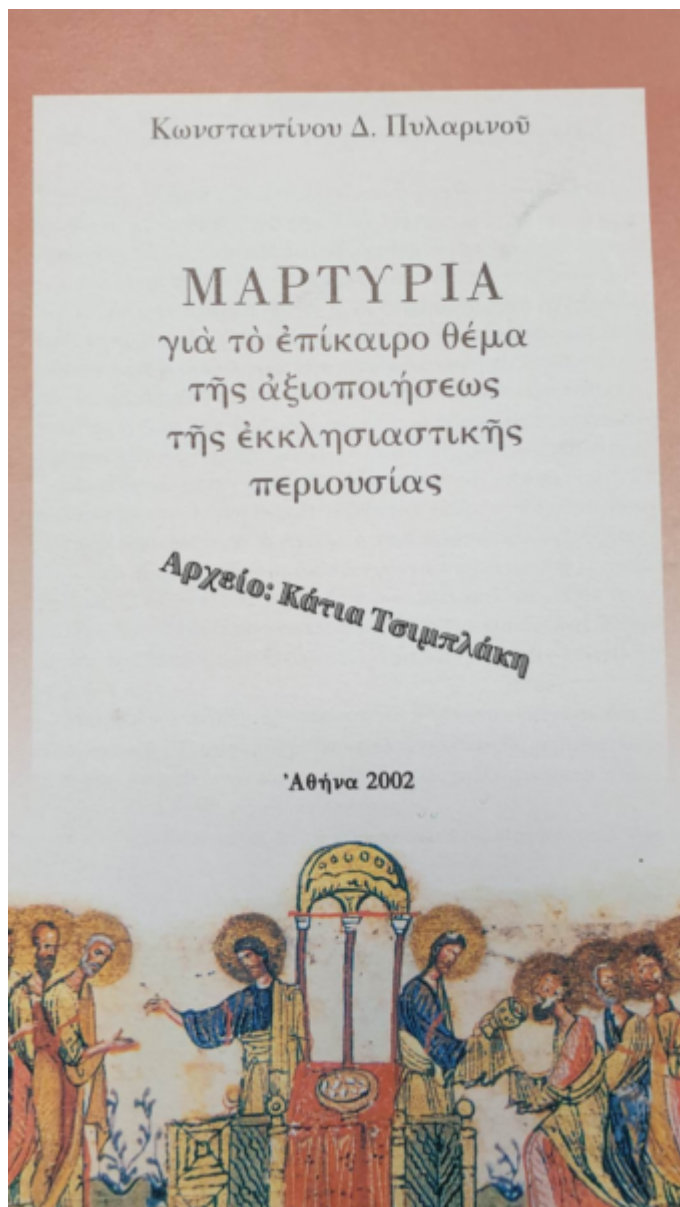
στρέμματα που έχουν χαρακτηριστεί ως βοσκότοποι και 75.000 στρέμματα αγρών.

Ο τότε Δημητριάδος και Αλμυρού Χριστόδουλος (μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πάσης Ελλάδος) και ο Αντώνης Τρίτσης, πρωταγωνιστές της σύγκρουσης σε τηλεοπτική αναμέτρηση τους (ΕΡΤ , 23 Μαρτίου 1987) Στην ίδια συζήτηση συμμετείχε και ο νυν Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κ. Άνθιμος.

Το 1976, ο υπουργός Παιδείας, **Γεώργιος Ράλλης**, ετοιμάζει σχέδιο σύμφωνα με το οποίο τα 3/4 της εκκλησιαστικής περιουσίας θα παραχωρούνταν στο κράτος. Ένα χρόνο μετά, τον Ράλλη διαδέχεται στο υπουργείο Παιδείας ο **Ι. Βαρβιτσιώτης**, ο οποίος προτείνει τα 4/5 της εκκλησιαστική περιουσίας να παραχωρηθούν στο **Κράτος**. Και η πρόταση αυτή δεν προ- ωθήθηκε ώστε να λυθεί οριστικά το επίμαχο θέμα. Ο **Α. Τρίτσης** – Το 1985, η **Ιεραρχία** αποφασίζει να παραχωρήσει την εκκλησιαστική περιουσία στους ακτήμονες και στους άπορους. Λίγες εβδομάδες νωρίτερα, ο τότε υπουργός Παιδείας **Απόστολος Κακλαμάνης**, είχε καταθέσει νομοσχέδιο για τη ρύθμιση των θεμάτων μοναστηριακής περιουσίας.

Το 1987, ο τότε υπουργός Παιδείας **Αντώνης Τρίτσης**, προσπαθεί να κλείσει οριστικά το θέμα της μοναστηριακής περιουσίας. Τον Απρίλιο ψηφίζεται ο επίμαχος νόμος 1700/1987. Ένα χρόνο μετά, η Ιερά Σύνοδος συνάπτει συμφωνία με το Δημόσιο, σύμφωνα με την οποία 149 ιερές μονές παραχωρούν την αγροτολιβαδική έκταση και τη δασική περιουσία τους στο Δημόσιο, εκτός από αυτά που έχουν νόμιμους τίτλους ιδιοκτησίας. Οκτώ μοναστή- μια προσφεύγουν στο **Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων** για να καταγγείλουν ότι το κράτος Ο επιθυμεί να τους πάρει την περιουσία.

Τελικά δικαιώνονται. Το 1998 κυρώνεται ο νόμος που προέβλεπε τη σύμβαση παραχώρησης στο Δημόσιο της δασικής και αγροτολιβαδικής έκτασης των ιερών μονών της **Εκκλησίας**. Πρόκειται για τον 1811/88 που υπογράφουν 149 μονές. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο **Αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος** ήταν μεταξύ των μητροπολιτών που το 1997 υπερασπίστηκε την εκκλησιαστική περιουσία και ένας από τους ιεράρχες που προσέφυγαν στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για την ακύρωση του νόμου και την παραχώρηση εκτάσεων.

Η κυβέρνηση της **Νέας Δημοκρατίας** (1990 – 1993), παρότι δεν κατήργησε τους νόμους 1700 /87 και 1811/ 88, όπως είχε υποσχεθεί, δεν τους εφάρμοσε ποτέ. Το 1998, μετά την ανάδειξη Χριστόδουλου στον αρχιεπισκοπικό θρόνο, συστήνεται επιτροπή που αποτελείται από τους μητροπολίτες **Ιωαννίνων Θεόκλητο**, των Φιλίππων Προκόπιο και τον καθηγητή **Βλάσσιο Φειδά**. Τον Ιανουάριο του 1999, ο **Αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλο** συναντά τον υπουργό ΠΕΧΩΔΕ **Κώστα Λαλιώτη**.

Ο υπουργός ανακοινώνει ότι θα προσφέρει με κάθε τρόπο τη βοήθειά του για τη καταγραφή της εκκλησιαστικής περιουσίας στο **Εθνικό Κτηματολόγιο**.

Λίγο αργότερα, ο **Αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος** με επιστολές του στον υπουργό Παιδείας, **Γεράσιμο Αρσένη**, ζητά να απαλειφθεί από το νόμο **Τρίτση** η διάταξη που αφορά τους λαϊκούς συνηγόρους στα εκκλησιαστικά δικαστήρια, ενώ σε μεταγενέστερη επιστολή του ζητά τον αποχαρακτηρισμό “των ως δασικών αυθαιρέτως εκκλησιαστικών εκτάσεων”.

Διαβάστε επίσης:

[Συνάντηση Ιερώνυμου - Μητσοτάκη στο Μέγαρο Μαξίμου](#)

[Κοινό μέτωπο Εκκλησίας της Ελλάδος και Εκκλησίας της Κρήτης για εκκλησιαστική περιουσία και δασικούς χάρτες](#)

[«The Green Σχιστό»: Συνεργασία Ιερώνυμου - Μητσοτάκη για αξιοποίηση της Εκκλησιαστικής περιουσίας](#)

[Συνεδριάζει σήμερα η ΔΙΣ - Οι μεγάλες προκλήσεις της Εκκλησίας για το 2023](#)